

Коваленко Єлена Ярославівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
ORCID 0000-0003-2253-5762
elena.kovalenko.ya@gmail.com

ГУМАНИСТИЧНІ («УТОПІЧНІ») ПРОЕКТИ КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Мета роботи – теоретичний аналіз і узагальнення особливостей гуманістичних («утопічних») проектів культури менеджменту епохи Відродження, що сприятиме збагаченню гуманітарної науки новими знаннями про становлення культури управління на етапі розкладання феодалізму й зародження нового суспільного ладу. **Методологічною** основою дослідження є діалектичний принцип пізнання, системний, цивілізаційний, соціокультурний, діяльнісний, історичний підходи, фундаментальні положення теорії та історії культури суспільства і його менеджменту. Використано загальнонаукові й міждисциплінарні методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, формалізація та узагальнення. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає у виявленні й системному узагальненні особливостей гуманістичних концепцій культури менеджменту в епоху Відродження. **Висновки.** Встановлено, що паралельно з ідеями, які звеличували й обґрунтовували ліберальний ринковий устрій та культуру управління, які зароджувалися на розвалинах феодалізму, з'являлися вчення, прихильники яких заперечували цей порядок і висували проекти щодо побудови ідеального суспільства. Згідно з цими вченнями, побудова гуманістичного суспільства та системи його управління мають відбуватися на принципах рівності, солідарності, рівнодоступності благ, колективізму й добровільності праці на загальну користь, що забезпечувало б справедливе й щасливе життя. Організація управління в такому суспільстві відбувається за лінійно-функціональним і територіальним принципами по ієрархічній вертикалі, але на відміну від ліберального суспільства, знизу вверх. Усі посадові особи обираються з тих людей, що володіють найбільшою мудрістю. Діяльність виконавчих органів контролюється зборами громадян. Немає приватної власності та поділу населення на класи. Головна мета суспільного ладу і системи управління полягає в позбавленні громадян тілесного рабства, вивільнивши їм якнайбільше часу для духовної свободи та освіти.

Ключові слова: культура гуманістичного менеджменту, епоха Відродження, суспільство.

Коваленко Елена Ярославовна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры арт-менеджмента и ивент-технологий Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Гуманистические («утопические») проекты культуры менеджмента эпохи Возрождения

Цель работы – теоретический анализ и обобщение особенностей гуманистических («утопических») проектов культуры менеджмента эпохи Возрождения, что будет способствовать обогащению гуманитарной науки новыми знаниями о становлении культуры управления на этапе разложения феодализма и зарождения нового общественного строя. **Методологической** основой исследования является диалектический принцип познания, системный, цивилизационный, социокультурный, деятельностный, исторический подходы, фундаментальные положения теории и истории культуры общества и его менеджмента. Используются общенаучные и междисциплинарные методы исследования: анализ и синтез, индукция и дедукция, сравнение, формализация и обобщение. **Научная новизна** полученных результатов заключается в выявлении и системном обобщении особенностей гуманистических концепций культуры менеджмента в эпоху Возрождения. **Выводы.** Установлено, что параллельно с идеями, которые возвеличивали и обосновывали либеральный рыночный уклад и культуру управления, зарождавшимися на развалинах феодализма, появлялись учения, сторонники которых отрицали этот порядок и выдвигали проекты относительно построения идеального общества. Согласно этих учений, построение гуманистического общества и системы его управления должны происходить на принципах равенства, солидарности, равнодоступности благ, коллективизма и добровольности труда на общую пользу, что обеспечивало бы справедливую и счастливую жизнь. Организация управления в таком обществе происходит по линейно-функциональному и территориальному принципам, по иерархической вертикали, но в отличие от либерального общества, снизу вверх. Все должностные лица избираются из тех людей, которые владеют наибольшей мудростью. Деятельность исполнительных органов контролируется собраниями граждан. Нет частной собственности и деления населения на классы. Главная цель общественного строя и системы управления заключается в избавлении граждан от телесного рабства, высвободив им больше всего времени для духовной свободы и образования.

Ключевые слова: культура гуманистического менеджмента, эпоха Возрождения, общество.

Kovalenko Elena, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art Management and Event Technologies National Academy of Supervisory Frame of Culture and Arts

Projects of humanisms («utopian») of culture of management of Renaissance age

The purpose of the article is theoretical analysis and generalization of features of projects of humanisms («utopian») of a culture of management of Renaissance which will be instrumental in enriching of humanitarian science new knowledge about becoming of management culture on the stage of decomposition of feudalism and origin of the new framework of society age.

Methodology. Methodological basis of research is the dialectical principle of cognition, systemic, civilization, socio-cultural, activity, historical approaches, the fundamental tenets of the theory and history of the culture of the company and its management. General scientific and interdisciplinary methods of research were used: analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, formalization, and generalization. **The scientific novelty** of the got results consists of an exposure and system generalization of features of conceptions of humanisms of management culture in Renaissance age. **Conclusions.** It is established those parallel ideas that are praised and justified the liberal market structure and the management culture, which arose on the ruins of feudalism, a doctrine, whose adherents denied the order and put forward the project of building an ideal society. According to these teachings, building a humanistic society and its control system should be based on principles of equality, solidarity, the fairness of benefits, collectivism and voluntary labor for the common good, what would be a fair and happy life. Organization of management in such a society occurs at the linear-functional and territorial principles of vertical hierarchy structure, but unlike a liberal society from the bottom up. All public servants are elected from those people who own most wisdom. The activity of executive branches is controlled collections of citizens. There is not a peculiar and division of population on classes. The primary objective of the framework of society and control system consists in deprivation of citizens of corporal slavery, freeing them most to time for spiritual freedom and education.

Key words: the culture of humanism management, Renaissance age, society.

Актуальність теми дослідження. Менеджмент як феномен культури відіграє важливу роль в житті суспільства. Будучи невіддільним від організацій (політичних, економічних, соціокультурних), він, як особливий вид інтелектуальної діяльності людей, забезпечує цілісність й життєздатність цих організацій та суспільства в цілому. І оскільки суспільство невинно змінюється, відповідно, змінюється й сам менеджмент, виступаючи зазвичай генератором цих змін.

Виникнення менеджменту пов'язане з появою найдавніших організацій людства. Однак, спеціальні наукові дослідження цього культурного феномену розпочалося відносно недавно – тільки на початку XX ст. Й усе це століття було ознаменоване виникненням цілої низки різних наукових шкіл і культур менеджменту: наукової організації праці й управління Ф. Тейлора, адміністративна А. Файоля, бюрократична М. Вебера, людських відносин М. Фоллет, поведінкова А. Маслоу, кількісна Л. Канторовича, системна О. Богданова, ситуаційна Дж. Томпсона та інші.

Усі теорії, розроблені цими школами, й відповідні їм культури, стосуються тільки одного історичного періоду розвитку суспільства – індустріального. І лише незначна частина робіт, які появилися в кінці XX – початку XXI ст., присвячена культурі менеджменту майбутнього постіндустріального суспільства: К. Камерон і Р. Куїнн [1], Я. Мартинишин [4; 5], Г. Мінцберг [6], Д. Пінк [12], П. Сенге [9], Р. Флорида [10], Г. Хемел [11] та інші.

Проте, майже відсутні наукові праці, в яких були б представлені системні дослідження культури менеджменту в доіндустріальні періоди суспільства, зокрема, в епоху зародження раннього капіталізму.

Мета роботи – теоретичний аналіз і узагальнення особливостей гуманістичних («утопічних») проєктів культури менеджменту епохи Відродження, що сприятиме збагаченню гуманітарної науки новими знаннями про становлення культури управління на етапі розкладання феодалізму й зародження нового суспільного ладу.

Виклад основного матеріалу. Поряд із політичними й управлінськими ідеями, які звеличували та обґрунтовували новий соціально-політичний лад і ринковий устрій, що зароджувалися на руїнах пізнього феодалізму, з'являлися вчення, прихильники яких не тільки жорстко критикували та заперечували цей лад, а й висували ідеї щодо кардинального оновлення соціального устрою, вказуючи на необхідність зміни системи управління в державі на всіх рівнях і побудову ідеального суспільства. Побудова такого суспільства, на їх думку, мала відбуватися на принципах рівності, солідарності, рівнодоступності благ, колективізму й добровільності праці на загальну користь. Такі соціалістичні проєкти – невід'ємний елемент уявлень людини щодо справедливого й щасливого життя, де відсутні приватна власність, жорстокість, насильство та експлуатація людини людиною.

Одним із перших у XVI ст. з проєктами перебудови суспільства виступив *Томас Мор* – англійський філософ, політик, релігійний діяч, письменник, святий Римо-Католицької Церкви [8, 465].

Найбільш відомою працею Т. Мора є «Утопія», опублікована в 1516 р. Назва «Утопія» (з грец. «місце, якого немає») нажаль стала прозивним, а термін став використовуватися для характеристики нездійсненого, вигаданого суспільного порядку.

У першій частині книги Т. Мор виступив з критикою сучасних йому суспільно-політичних порядків в Англії. Основна причина всіх пороків і лих, на його думку, – це приватна власність й зумовлені нею протиріччя інтересів особистості та суспільства, багатих і бідних, розкоші й убогості. Приватна власність і гроші породжують злочини, які не можна зупинити жодними законами та санкціями [7, 16–49].

У другій частині дається опис соціально-економічного ладу вигаданої країни – Утопії. Описується географія і природа острова, його історія: колись це не був острів, а звичайний дикунський край. Сюди

прийшов і здобув перемогу Утоп, на честь якого тепер називається острів. Утоп наказав прорити канал, який відділив новостворений острів від суші та підняв культуру й освіченість варварського народу.

Утопія є своєрідною федерацією із 54 міст, серед яких головне – Амаурот. Вигляд, устрій та управління кожного міста однакові. Кожне місто за формою квадратне, забудоване триповерховими будинками, оточене високими мурами. Оскільки немає приватної власності ніхто не має власного житла й кожні десять років утопійці жеребом визначають хто в якому будинку житиме. Місто чисте, доглянуте, з квітучими садами. Всі жителі острова носять однаковий одяг – гарний, зручний, пристосований до холоду й спеки [7, 50–55].

Основний соціальний осередок суспільства – сім'я. Місто складається із 6 тис. сімей, у сім'ї від 10 до 16 дорослих. Кожна сім'я займається певним ремеслом (дозволено перехід з однієї сім'ї в іншу). Для роботи у прилеглої до міста сільській місцевості утворюються «сільські родини» (від 40 дорослих), в яких житель міста зобов'язаний пропрацювати щонайменше двох років. Люди наперемінно живуть у селах та містах (рис. 1).

Усі посадові особи в Утопії виборні. Кожні 30 сімей на конкурсній основі на рік обирають собі філарха (представника виконавчої влади, його функції в чомусь схожі з функціями менеджерів). На чолі 10 філархів та їхніх господарств стоїть протофіларх. Протофілархи обираються із числа вчених, які й утворюють міський сенат, очолюваний князем. Князь обирається філархами міста із кандидатів, запропонованих народом (кожна чверть міста шляхом виборів пропонує свого кандидата). Посада князя довічна, хоча він і може бути зміщений у разі прояву самоуправства. Найбільш важливі справи міста вирішують народні збори, вони ж обирають більшу частину посадових осіб і заслуховують їх звіти.

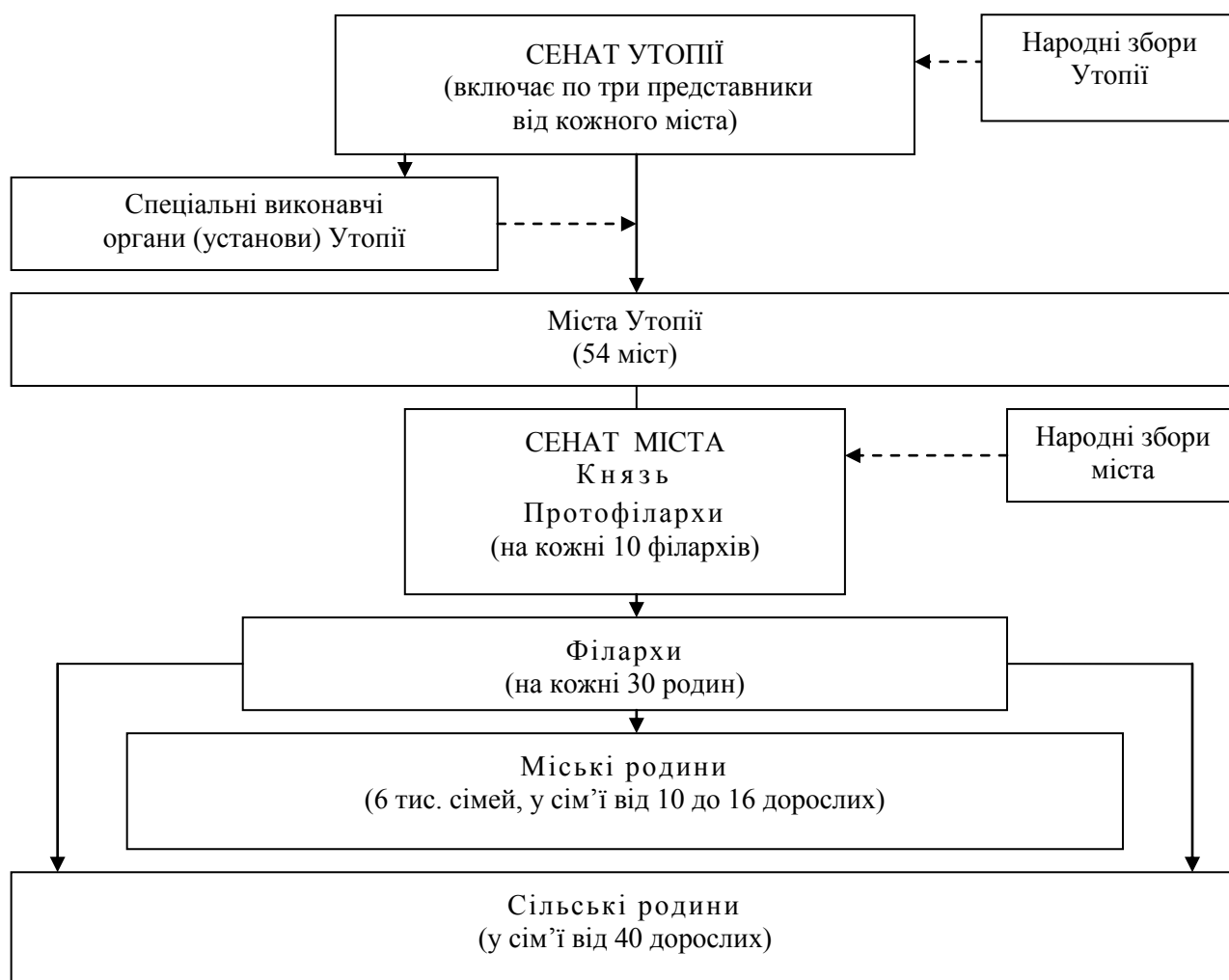

Рис. 1. Організаційна структура управління Утопії. Джерело: розроблено на основі [7]

Утопійський сенат, у який входить по три представники від кожного міста, здійснює загальне керівництво народним господарством й освітою острова – перерозподіл продуктів, робочої сили, прийом іноземних посольств тощо. Для координації виробництва та споживання у масштабах країни

також створюються спеціальні установи. Таким чином, на думку Т. Мора організація управління в суспільстві будується по вертикалі, але знизу вверху.

На острові Утопія немає приватної власності, поділу суспільства на класи, бідних і багатих, засуджуються гроші, а праця обов'язкова для всіх. Загальним заняттям чоловіків і жінок є землеробство, якому всі вчаться з дитинства. Крім землеробства, кожен вивчає яке-небудь одне ремесло, як спеціальне. Для роботи утопійці відводять тільки шість годин на день. На думку Т. Мора, шестигодинного робочого дня цілком достатньо для запасу всім необхідним для життя, його комфорту та навіть певного залишку. Вільний час присвячують публічним читанням, спілкуванню, музиці, розумовим іграм або додатковій праці. Головна мета суспільного ладу в країні – наскільки це дозволяють можливості, позбавити громадян тілесного рабства, вивільнивши їм якнайбільше часу для духовної свободи й освіти.

Чисельність населення міст підтримується майже постійною завдяки переїзду людей із міст, які мають надлишок населення у міста з його нестачею або в колонії. Посеред кожного міста є ринок, куди всі віддають вироблені товари. Кожний голова сім'ї приходить сюди і без грошей, без будь-якої винагороди одержує потрібну річ. До згаданих ринків прилягають продовольчі ринки, куди доставляють продукти. Утопійці забороняють своїм громадянам убивати тварин, бо від цього в людей притуплюється милосердя – найлюдяніше почуття нашого ества. Цю брудну роботу виконують раби. Харчуються острів'яни (міська частина населення) спільно, у палацах філархів.

Якщо якийсь острів'янин захоче відвідати інше місто, то він може це зробити лише з дозволу філархів і протофілархів. Доброзичливо в Утопії ставляться до чужоземних гостей. Надлишок товарів жителі Утопії продають, а отримане за них золото тримають для різних потреб, передусім для утримання найманого війська у випадку війни.

Розглянувши функції працівників, Т. Мор вказував на функції посадових осіб. З цього приводу він писав: «Головне та майже виняткове заняття філархів полягає в турботі і спостереженні, щоб ніхто не сидів без діла, а щоб кожен старанно займався своїм ремеслом, але не з раннього ранку й до пізньої ночі та не втомлювався подібно художі» [7, 88].

Поряд з вільними громадянами, на острові існують раби. Однак, на відміну від античного, рабство тут не довічне (князь або народ можуть пом'якшити або припинити рабство злочинців, які розкаюлися і виправилися). Т. Мор писав, що «утопійці не вважають рабами ні військовополонених, крім тих, кого вони взяли самі в бою з ними, ні дітей рабів, ні, нарешті тих, що знаходяться у рабстві в інших народів, кого можна було б купити. Але вони перетворюють на рабів свого громадянина за ганебне діяння або тих, хто в чужих народів був приречений на страту за вчинений ним злочин» [7, 90].

Рабами виконуються усі роботи, що вимагають дещо більшого бруду та праці. На думку Т. Мора, праця рабів приносить більше користі, ніж їх страта, оскільки така практика відлякує інших від скоєння подібного ганебного діяння. Щоб виховати суспільне презирство до дорогоцінних металів, раби закуті в золоті ланцюги. Поруч із рабами можуть трудитися вільні утопійці, які добровільно виконують брудні роботи, оскільки чим більше вони несуть рабську працю, тим більшу шану отримують від інших. Згідно з Т. Мором, жителі острова зуміли перетворити його в краще місце на Землі завдяки своїй праці.

Для всіх жителів Утопії характерно прагнення до вивчення наук, дисципліни й самоорганізації. Обдарованих юнаків звільняють від праці, щоб вони могли повністю зосередитись на науці. Утопійці визнають за необхідне дотримуватися не тільки договорів, укладених між приватними особами, а й суспільні закони про розподіл зручностей життя. Ці закони затвердив одностайною згодою народ, що не пригноблений тиранією і не обманутий підступом.

До війни утопійці мають велику відразу, як до справи воістину звірячої. Незважаючи на це чоловіки й жінки наполегливо вправляються у військовому ремеслі. Війну вони ведуть лише для того щоб захистити себе та своїх союзників, звільнити якийсь народ від гніту тирана або, якщо якийсь народ нерозумно використовує свою територію, то жителі Утопії вважають, що мають право силою завоювати ці землі. Найбільше утопійці радіють безкровним перемогам, здобутим за допомогою хитрості й розуму. Воюють острів'яни передусім силами найманців і союзників, до яких приєднуються добровольці з Утопії.

В Утопії є багато різноманітних релігій і всі ревно дотримуються віротерпимості. Прихильники всіх вірувань збираються у просторах спільних храмах і моляться кожний згідно зі своєю вірою. Не терплять утопійці атеїзму, суворо його засуджують. На їхню думку, не може бути повноцінним громадянином той, хто не боїться вищих сил і ні у що не вірить крім себе самого.

Таким чином, у роботі «Утопія» Т. Мора описано багато функцій (організація, координація, контроль, облік) і принципів управління (централізація і децентралізація, ієрархія і поділ влади,

демократизм і волевиявлення). По суті, ідеї Т. Мора про управління державою визначили напрямок, в якому повинні розвиватися культура та мистецтво менеджменту. Вважається, що він уперше представив детально розроблений проект комуністичної продуктивної організації із абсолютно іншою культурою державного управління, яка засновується на принципах рівності, свободи та демократизму державних інститутів.

Прихильником нового гуманістичного державного управління в умовах розкладання феодалізму виступив і *Томмазо Кампанелла* – домініканський монах, італійський філософ, теолог, поет [3; 8, 310].

Свою головну працю – «Місто Сонця», видану в 1623 р., Т. Кампанелла повністю присвячує моделюванню майбутнього ідеального Міста Сонця – якісно нового суспільства, заснованого на острові народом, який вирішив вести філософський спосіб життя общиною. У цьому творі філософ обстоює ідеї політичної й економічної рівності, піддає критиці експлуатацію людини людиною, розробляє проект організації суспільства без насильства та соціальної нерівності. «Крайні злидні, – писав Т. Кампанелла, – роблять людей негідниками, хитрими, лукавими, злодіями, підступними, брехунами, лжесвідками тощо, а багатство – пихатими, гордовитими, зрадниками, неуками, що міркують про те, чого вони не знають, обманщиками, хвастунами, черствими, кривдниками тощо» [2, 119].

У «Місті Сонця», про яке розповідає настоятелю готелю мореплавець, що повернувся із далекого походу, немає приватної власності; немає негідників і нероб; усі працюють; усі всебічно розвинуті – як фізично, так і духовно; в місті панує розподільна рівність; кожен отримує за потребами. У цьому місті немає сім'ї; жінки та чоловіки однаковою мірою здійснюють військову службу; народ обирає державників. Вирішальна роль в організації життя солярійців (так називаються мешканці міста) належить науці та вченим, тісно пов'язаним із релігією і священнослужителями. У результаті цього зв'язку створюється магічний культ знань, завдання якого – проникнення у таїнство Всесвіту, вдосконалення людини та суспільства.

Місто Сонця, розташоване на горі й поділялося на сім поясів, або кіл. У кожному з них були зручні приміщення для житла, роботи, відпочинку. Передбачено й оборонні спорудження: вали, бастіони. У цьому Місті встановлена рівність чоловіка та жінки.

Усе населення міста – це община, яка об'єднана єдиними цілями, справами й ідеалами. Один за усіх і всі за одного – ось головний принцип, за яким живуть громадяни Міста Сонця. Ні в одного з них немає особистого майна або приватної власності, а навпаки, все загальне, тому жителям щасливого міста не через що ворогувати, нікому заздрити, ні на кого ображатися і нікого боятися. Де немає особистої користі, там немає злочинів, немає нещастя, вважав Кампанелла вслід за Платоном. Люди роблять одну загальну справу, рухаються до єдиної мети, вони рівні й тому ніколи не конфліктують, що робить усе суспільство й кожну людину сильною, щасливою і впевненою у завтрашньому дні.

Нове суспільство ґрунтується на праці, що є найбільш шанованою справою. Праця триває не більш ніж чотири години. Мета цього суспільства – земне щастя солярійців на засадах рівності, добробуту, вгараздіння і розквіту культури.

Надзвичайно великого значення філософ надавав розвитку науки і техніки. Він розглядав їх як головне джерело розвитку суспільства, основу зміни суспільних відносин. Важлива роль відводилася освіті та вихованню. На думку Т. Кампанелли, керівництво суспільством, яке він називає комуністичним, знаходиться у руках вчено-жрецької касты [2, 179].

У гуманістичних проектах італійця Т. Кампанелли й англійця Т. Мора багато спільного. Першою серед цього спільного є ідея усупільнення власності, точніше, ідея побудови суспільства на засадах відсутності приватної власності. Ця ідея, народжена народними низами, зустріла шалений опір з боку як релігійної, так і буржуазної ідеології. Саме тому кожен мислитель, що брався за її більш-менш солідне теоретичне обґрунтування, зазнавав гонінь і прикрощів як від світської, так і від духовної влади.

Що стосується народних мас, які могли б розділити й підтримати пропозиції щодо досягнення суспільного щастя в рівності, то, по-перше, можливо самі ідеологи народу були далекими від нього й боялися (а може, і не зовсім розуміли) вільнолюбної соціальної творчості; по-друге, вони висловлювали свої думки в формі, не зовсім зрозумілій масам у зв'язку із загальним низьким культурним рівнем і досить вузьким світосприйняттям народу. Народна свідомість, що дрімала, повинна ще була пройти шлях Просвітництва, щоб зрозуміти свої власні інтереси. Саме тому ранній гуманістичні проекти неначе «зависли у повітрі».

Пізніше, вже на нових соціальних засадах, узагальнивши ідеї гуманістів більш пізнього періоду – А. Сен-Сімона, Ш. Фур'є, Р. Оуена, до цих ідей звернеться марксистська соціологічна думка. А поки що ці ідеї просто відсовувалися від головних шляхів теоретичного пошуку матеріальних і духовних засад побудови нового суспільства. Цей пошук пов'язується передусім з іменами Т. Гоббса й Б. Спінози, пізніше – мислителів французького Просвітництва та матеріалізму XVIII ст.

Хоча ідея організації гуманістичного суспільства, запропонована Т. Кампанеллою, і близька поглядам Т. Мора, проте можна виділити ряд відмінностей:

- принцип спільності поширюється і на шлюбно-сімейні відносини;
- основним виробничим осередком у Місті Сонця є не сім'я, а майстерня або бригада;
- засуджується рабство, тому злочинців у Місті Сонця не присуджують до громадських робіт;
- усе життя жителів Міста Сонця підпорядковане принципу рівності, грубого аскетизму та ретельно регламентоване: всі носять однаковий одяг, отримують однакову їжу (тільки в громадських їдальнях), військовим строєм відправляються працювати, харчуватися, відпочивати, розважатися тощо.

Влада й управління в Місті Сонця Т. Кампанелли ґрунтуються на трьох принципах [2, 147–148]:

- 1) головними завданнями нової держави є організація виробництва та розподілу, управління вихованням громадян;
- 2) ці завдання держави зумовлюють значну роль вчених у здійсненні влади й управління;
- 3) новий суспільний лад вимагає участі народу в управлінні державою.

Побудова системи управління у Місті ієрархічна і містить цікаві елементи культури й мистецтва менеджменту. На чолі Міста стоїть верховний правитель, первосвященик, який іменується Сонцем (Сол) – усебічно освічена людина, обізнана в усіх науках, мистецтвах, ремеслах і наділена правами абсолютного монарха. Він вирішує всі мирські й духовні питання. Сол не завоював своє високе місце правителя, не отримав його у спадок. Проте не можна сказати також, що він обраний народом. Звання Сола може отримати лише той, хто виявиться настільки вчений, що знатиме все. Він повинен виділитися серед усіх інших своєю непомірною мудрістю: «Нехай він навіть буде недосвідчений у справі управління державою, проте ніколи він не буде ні жорстоким, ні злочинцем, ні тираном саме тому, що настільки мудрий» [2, 153]

Верховному правителю допомагають три співправителя (помічники), між якими відбувається розподіл функціональних завдань – Могутність, Мудрість і Любов. Перший займається справами миру і війни, другий – науками й відповідними їм установами та навчальними закладами, а також мистецтвом і будівельною справою. Любов піклується продовженням роду, вихованням дітей, медициною, аптечною справою, сільським господарством, а також питаннями харчування й одягу (рис. 2).

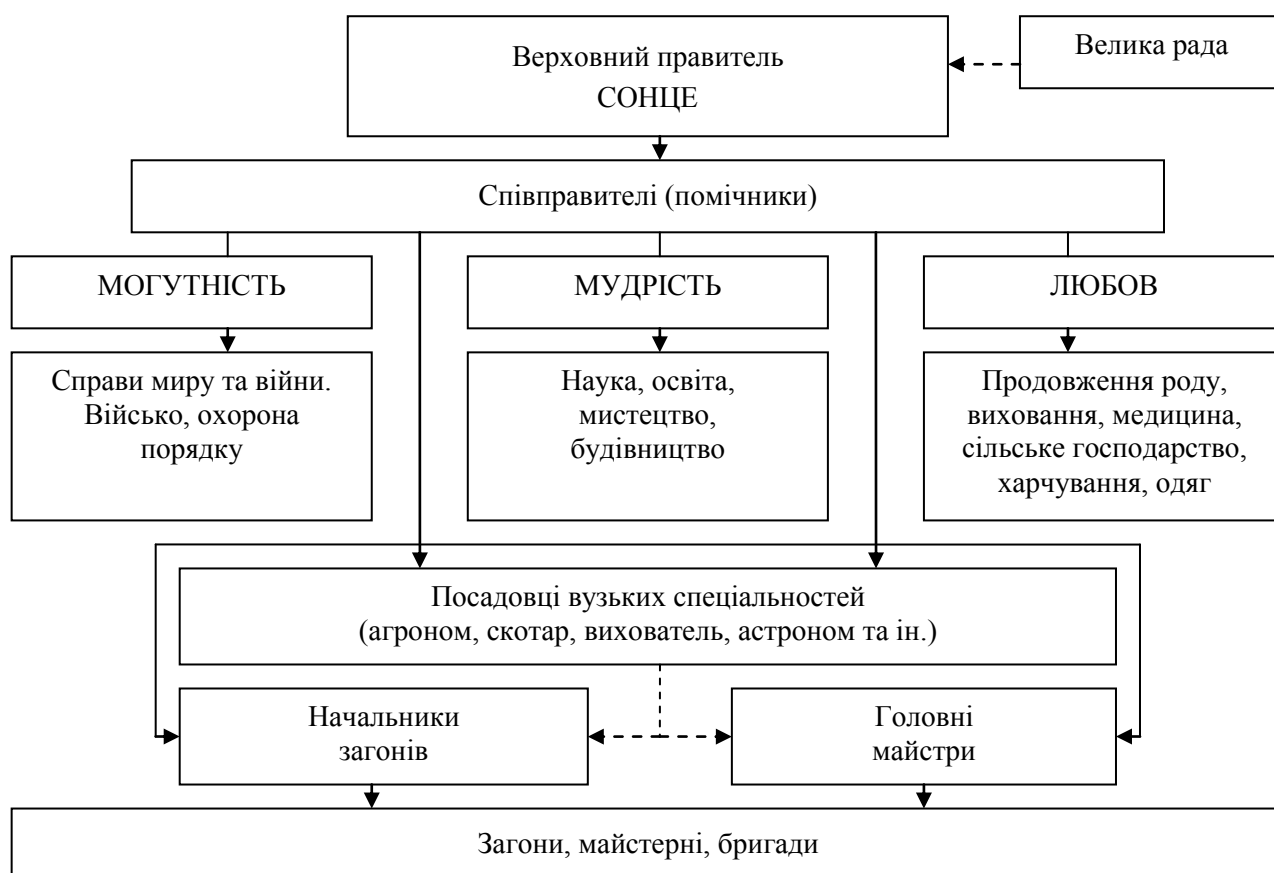

Рис. 2. Організаційна структура управління Міста Сонця. Джерело: розроблено на основі [2]

Тобто співправителі, на відміну від верховного правителя, не мають бути всезнаючими, проте вони повинні бути прекрасно обізнані в тих справах, якими їм безпосередньо належить займатися.

Колегії найвищих посадових осіб підпорядковані особи, що володіють вузькими спеціальностями (головні: агроном, скотар, вихователь, астроном і т. д.). Є начальники загонів і головні майстри. Регулярно збирається Велика рада (загальні збори всіх соляріїв, що досягли 20-річного віку), на якій обговорюються всі найважливіші питання життя держави.

Як і в «Державі» Платона, в місті Сонця володарює духовна аристократія. Проте у Т. Кампанелли це не замкнена каста з особливим розпорядком життя та вихованням. Голова держави за Т. Кампанеллою це не просто філософ, як у Платона, але й священник в одній особі. Кампанелла сам був священником, тому релігія у «Місті Сонця» посідає одне з найголовніших місць.

Судді та нижчі посадовці в місті Сонця – вчителі та священники – духовна аристократія. Т. Кампанелла сам належав до класу інтелігенції, за яким і закріпив владу в Місті Сонця. Інтелігенція того часу була відносно освіченою, і хто, як не вона, могла розібратися у всіх питаннях з приводу управління суспільством. Політичний устрій міста Сонця можна охарактеризувати як своєрідну інтелектуальну олігархію або меритократію при формальній демократії. Таким чином, можна дійти висновку, що влада у Місті Сонця більше віддалена від народу, ніж в Утопії Т. Мора.

Томмазо Кампанелла засуджував політиків і тиранів, які придумали поняття «державна необхідність», яке зводиться до вигідного тільки їм правила: «Для збереження і придбання влади можна переступити будь-який закон».

До головних завдань управління державою Т. Кампанелла відносив: організацію виробництва й розподілу благ, управління вихованням, залучення вчених і народу до управління. Важливу роль він також відводив функції контролю.

Таким чином, Т. Мор, і Т. Кампанелла, за допомогою створення ідеальних гуманістичних моделей суспільного устрою, виступили з критикою феодалізму, його системи експлуатації, пропагували ідеї соціальної справедливості, розробили проекти майбутнього устрою та мистецтва управління державою.

Висновки. Одержані результати дослідження доповнюють науку новими знаннями про культуру менеджменту на етапі розкладання феодалізму та становлення нового суспільного ладу й дають змогу дійти таких висновків:

1. Паралельно з ідеями, які звеличували й обґрунтовували ліберальний ринковий устрій та культуру управління, що зароджувалися на розвалинах феодалізму, з'являлися вчення, прихильники яких заперечували цей порядок і висували альтернативні проекти щодо побудови ідеального суспільства.

2. Згідно з цими вченнями, побудова ідеального (гуманістичного) суспільства та системи його управління мають відбуватися на принципах рівності, солідарності, рівнодоступності благ, колективізму й добровільності праці на загальну користь, що забезпечувало б справедливе й щасливе життя, де відсутні приватна власність, жорстокість, насильство та експлуатація людини людиною.

3. Організація управління в такому суспільстві відбувається за лінійно-функціональним і територіальним принципами по ієрархічній вертикалі, але на відміну від ліберального суспільства, знизу вгору. Усі посадові особи виборні, однак насамперед з тих людей, що володіють найбільшою мудрістю. Діяльність виконавчих органів контролюється і врівноважується зборами громадян.

4. В ідеальному суспільстві немає приватної власності, поділу населення на класи, багатих і бідних, праця обов'язкова для всіх. Головна мета суспільного ладу й системи менеджменту полягає в позбавленні громадян тілесного рабства, вивільнивши їм якнайбільше часу для духовної свободи та освіти. Існує безгрошовий ринок, куди всі віддають свої продукти праці й звідкіля кожен може собі взяти будь-яку потрібну річ. І, як правило, засуджується атеїзм.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виявленні й узагальненні особливостей гуманістичних концепцій культури менеджменту в епоху Відродження, а практичне значення – у доповненні теорії та історії культури систематизованими теоретичними знаннями щодо розвитку світової культури й мистецтва управління.

Перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямі може стати поглиблення такого роду досліджень в умовах окремих країн світу.

Література

1. Камерон К., Куинн Р. Диагностика и изменение организационной культуры. Пер. с англ. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 320 с.
2. Кампанелла Т. Місто Сонця. *Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто Сонця*. Пер. з лат. Київ : Дніпро, 1988. С. 115–196.
3. Львов С. Л. Гражданин Города Солнца: повесть о Томмазо Кампанелле. Москва : Политиздат, 1981. 439 с.
4. Мартинишин Я. М., Коваленко Є. Я. Мистецтво управління й освітні технології підготовки менеджерів соціокультурної діяльності. Біла Церква : Видавець Пшонківський О. В., 2018. 374 с.
5. Мартинишин Я. М., Коваленко Є. Я. Формування сучасної системи управління життєдіяльністю суспільства. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Менеджмент соціокультурної діяльності*. 2018. Вип. 1. С. 7–24.
6. Минцберг Г. Создание эффективной организации. Пер. с англ. Санкт-Петербург : Питер, 2011. 502 с.
7. Мор Т. Утопія. *Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто Сонця*. Пер. з лат. Київ : Дніпро, 1988. С. 16–114.
8. Політична енциклопедія. За ред. Ю. Левенець. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
9. Сенге П. Преображение. Потенциал человека и горизонты будущего. Пер. с англ. Москва : Олимп-Бизнес, 2014. 304 с.
10. Флорида Р. Большая перезагрузка. Пер. с англ. Москва : Классика XXI, 2012. 240 с.
11. Hamel G. *The Future of Management*. Boston : Harvard Business School Press, 2007. 255 с.
12. Pink D. *A whole new mind why right brainers will rule the future*. New York : Riverhead Books, 2015. 329 p.

References

1. Cameron, K., & Quinn, P. (2001). *Diagnosing and Changing Organizational Culture*. (Trans. in Eng.). St. Petersburg: Piter [in Russian].
2. Campanella, T. (1988). *City of the Sun. Mor T., Campanella T. Utopia. Misto Sontsia*. (Trans. in Lat.). Kyiv: Dnipro, 115-196 [in Ukrainian].
3. L'vov, S. L. (1981). *Citizen of the City of the Sun: the story of Tommaso Campanella*. Moscow: Politizdat [in Russian].
4. Martynyshyn, Y. M., & Kovalenko, Y. Y. (2018). *Art of management and educational technologies of preparation of managers of social and cultural activity*. Bila Tserkva: Vydavets O. V. Pshonkivskyj [in Ukrainian].
5. Martynyshyn, Y. M., & Kovalenko, Y. Y. (2018). Formation of the modern system management of life society. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Serii: Menedzhment sotsiokul'turnoi diial'nosti*, 1, 7-24 [in Ukrainian].
6. Mintsberg, G. (2011). *Creation of an effective organization*. (Trans. in Eng.). St. Petersburg: Piter [in Russian].
7. Mor, T. (1988). *Utopia. Mor T., Campanella T. Utopia. Misto Sontsia*. (Trans. in Lat.). Kyiv: Dnipro, 16-114 [in Ukrainian].
8. Levenets', Y. (Ed.). (2011). *Political encyclopedia*. Kyiv: Parlaments'ke vydavnytstvo [in Ukrainian].
9. Senge, P. (2014). *Transformation. The potential of man and the horizons of the future*. (Trans. Eng.). Moscow: Olimp-Biznes [in Russian].
10. Florida, R. (2012). *Big reboot*. (Trans. Eng.). Moscow: Klassika XXI [in Russian].
11. Hamel, G. (2007). *The Future of Management*. Boston: Harvard Business School Press.
12. Pink, D. (2015). *A whole new mind why right brainers will rule the future*. New York: Riverhead Books.